From: Веселин Христов Дафов <vhdafov@phls.uni-sofia.bg>
Sent: Monday, June 23, 2025 4:14 PM
To: Станимир Минков <s.minkov@government.bg>; p.ivanova@mon.bg; e.kostadinova@mon.bg; n.tzekova@mon.bg
Cc: Vassil Vidinsky <vidinsky@phls.uni-sofia.bg>; Евелина Иванова-Варджийска <e.vardzhijska@phls.uni-sofia.bg>
Subject: Становище относно Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за предучилищното и училищното образование

Уважаеми Дами и Господа,
Бих желал да Ви запозная с резултатите от поредица от обсъждания* относно Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за предучилищното и училищното образование в частта му за въвеждане на предмет Добродетели и религии, Мотивите към Проекта, отнасящи се до предмета Добродетели и религии, и Частичната предварителна оценка на въздействието.

При положение, че все още липсва достатъчно официална информация за инициативата, освен публикуваната https://www.mon.bg/nfs/2025/05/konczepcziya-dobrodeteli-i-religii_07052025.pdf - КОНЦЕПЦИЯ ЗА ИЗУЧАВАНЕ НА ДОБРОДЕТЕЛИ И РЕЛИГИИ – ПРОГРАМА „ДОБРОДЕТЕЛИ/ЕТИКА“ и публични изявления, се натъкваме на **противоречива и неясна информация** относно едно толкова мащабно и категорично действие на МОН **– въвеждането на нов предмет в цялото училищно образование**. Може да се каже, че привеждането в действителност на такава инициатива е прибързана и недостатъчно добре обсъдена с академичната и учителската общност.

В тази връзка възникват следните въпроси и коментари:

I. ***Относно научната и академичната обоснованост*** *на решението*

1. В редица изявление за мотивите /доколкото в публикуваните за обсъждане Мотиви..., се казва единствено: "Настоящото развитие на обществото недвусмислено показва нуждата от повече и ежедневни усилия както от страна на родителите, така и от страна на образователната система за ценностното формиране на личността и възпитанието в добродетели, изведено като цел на образованието"/, че „училището се е провалило във възпитателната си функция/роля“. **Какви и кои точно академични и научни изследвания или разработки подкрепят подобно твърдение**? (такива в които са разработват критерии, стандарти и индикатори, спрямо които горното може да се твърди – например: брой престъпления, брой регистрации в Детска педагогическа стая, брой социални и граждански инициативи, доброволчество, участие в граждански и стопански процеси, брой изобретения, иновации и т.н.)

Коментар: На базата на посочените индикатори и критерии би могло да се твърди, че е вярно точно обратното на твърденията в публичното пространство за "провал на училищното образование"

2. На базата на **какви академични изследвания и разработки (философски, психологически, педагогически, методически и др.)** се настоява, че въвеждането на обучение по религия/православие или религия/ислям ще способства за постигането на устойчива нравствена култура, без която е невъзможно и постигането на редица принципи и цели, заложени в Закона за предучилищното и училищното образование.“?

II. Въпроси относно ***смесване на понятията добродетели, възпитание, ценности (и др.) от една страна и религия (конфесионално и неконфесионално от друга страна).***

1. **Аргументите, които са валидни за темите, свързани с личностното развитие**, възпитанието, духовното израстване, гражданското образование **автоматично ли биват пренасяни като валидни и за религия?**

Коментар: Всички хуманитарни (философия, психология, филология, културология, история, педагогика, методика и много други) дисциплини по определение се грижат за човешките ценности, добродетели и т.н.

2. **Ако чрез образователната програма по „Добродетели/етика“** може „да се постигнат целите за ... ", **каква е академично и научно обоснованата причина да се изучава като алтернатива православие и ислям?**

3. **Има ли академично и научно изследване и оценка на последствията** от това как точно разделението на три части в рамките на учебния предмет „Религия“ спомага за всеобщността и солидарността? **Оценен ли е рискът от** това, че такова **разделение може да се превърне в структуроопределящо** за бъдещето общество?

4. В какви отношения стъпва предмета със семейства, които изповядват други религии (или християнски деноминации), попадащи под границата от 10 процента, според данните от НСИ, на самоопределили се в определено вероизповедания?

Коментар: Вероятно децата им ще трябва да се запишат в неконфесионалния компонент, но тогава не е ли именно той достатъчно всеобщ, за да поеме в себе си философия и история на религията, история на културата, съвременни религиозни и културни различия и т.н. **Не е ли именно във всеобщността на философията, психологията, културологията, историята и т.н., по-ясна и по-непосредствено дадена концепцията за толерантност?**

5. На базата на какви научни и академични аргументи се взима решение за оценяването по новия предмет? Твърди се, че няма да има оценка. **Ако по този предмет няма оценка, то какво означава това за самата концепция за възпитание. Какъв индикатор е отсъствието на оценяване?**

III. Въпроси, свързани с ***отношението „конфесионално - неконфесионално“***

1. Получено ли е **академично становище за съответствие с конституцията и законите** на страната, относно допускането на конфесионално преподаване в училище в България?

2. Относно предметът Добродетели и религии се твърди (в Концепцията за изучаване на добродетели и религия - програма "Дободетели/етика"), че „Принципът на изучаване е недогматичен, с обективен и плуралистичен поглед върху религиозните и философските традиции. Насърчават се разбирането и уважението към различните вярвания“. Ако този е принципът на светската програма, а другите два модула са конфесионални, **взема ли се предвид и оценена ли е законността и риска от това, че е налице неравнопоставеност, както концептуално в целеполагането, така и в реалните резултати, които могат да породят напрежение между групите, изучаващи различните програми?**

3. **Как се дефинира „религия с елементи на конфесионално обучение?**

Коментар: Ясно е какво е неконфесионално – история и философия на религията, културологичен подход; ясно е какво е конфесионално – въвеждане във вярата и практикуване/въцърковяване според съответната конфесия, но **кои точно са елементите на конфесионално обучение, които са неиндоктриниращи**? (защото ако са индоктриниращи, то тогава се противоречи на ЗПУО и Конституцията на РБ).

4. От документа (КОНЦЕПЦИЯ ЗА ИЗУЧАВАНЕ НА ДОБРОДЕТЕЛИ И РЕЛИГИИ – ПРОГРАМА „ДОБРОДЕТЕЛИ/ЕТИКА“) се подразбира, че тепърва ще се правят програми по религиозните модули, но активни застъпници на предмета Религия в публичното пространство се аргументират с вече съществуващите програми, които са 100% конфесионални и вече написаните по тях учебници. **Какво е становището на МОН,** относно законността и целесъобразността на подобни програми и предвижда ли се да се работят нови програми и учебници?

*Становището е изработено във основа на: обсъждания и писмени предложения от (в периода 12 май-20 юни, 2025 г.) сред:

- колегията на Философския факултет на СУ "Св. Климент Охридски" **(13май)**,
- катедра "Философия" на ФФ на СУ "Св. Климент Охридски" **(12 май)**;
- Работна конференция - Философски факултет, специалност "Философия" - за обсъждане на Концепцията за промени в учебните програми **(8 април)**,
- Диалогично пространство за обсъждане (в писмен вид) на "Концепцията за промени в учебните програми" **(от 08 април до 13 юни)**,
- Обобщителна конференция за обсъждане на Концепцията за промени в учебните програми и отношението ѝ към Проекта за изменения и допълнения на ЗПУО **(17 юни)**,
- нарочни писмени предложения от доц. Видински (Ръководител на катедра "История на философията", ФФ, СУ "Св. Климент Охридски"), гл.ас. д-р Варджийска (катедра "Философия", ФФ, СУ "Св. Климент Охридски") и проф. Дафов (Ръководител на катедра "Философия", ФФ, СУ "Св. Климент Охридски").

Обобщението в този вид е направено от проф. Дафов, Ръководител на катедра "Философия" на СУ "Св. Климент Охридски"

23 юни 2025 година,

София

Сърдечни поздрави,

проф. Веселин Дафов